

FOGUET I BOREU, Francesc (2005): *Teatre, guerra i revolució. Barcelona, 1936-1939*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 430 p. (Textos i Estudis de Cultura Catalana, 103).

La trajectòria investigadora de Francesc Foguet i Boreu sobre el teatre català durant la República i la guerra civil és ja dilatada i extraordinàriament valuosa. Des de l'estiu de 1994 en què Foguet assumí el desafiament d'escriure la seva tesi doctoral, presentada a la Facultat de Lletres de la Universitat Autònoma de Barcelona el 28 de novembre de 2001 sota la direcció del professor Jaume Aulet, i valorada amb la màxima qualificació, la seva dedicació al tema del teatre català durant els anys de la Segona República i de la guerra civil ha estat absolutament exemplar. L'exhaustiva documentació bibliogràfica i hemerogràfica, la consulta dels principals arxius i biblioteques, el rigor metodològic i la claredat expositiva constitueixen trets específics d'un investigador que, malgrat la seva relativa joventut, ha conquerit ja una esplèndida maduresa. I la millor prova n'és el llibre que ara comentem, absolutament imprescindible per a qualsevol persona interessada en el tema.

Els estudis i investigacions sobre el teatre en l'Espanya republicana durant la guerra civil s'iniciaren amb la publicació el 1978 del llibre de Robert Marrast *El teatre durant la guerra civil espa-*

nyola. Assaig d'història i documents. Es tracta d'un estudi panoràmic, força ben documentat, sobre el teatre en les tres capitals de la República (Madrid, València i Barcelona) que, no se sap per quina estranya raó, no s'ha editat també en castellà. Nogensmenys, té raó Foguet quan li critica que «aquesta amplitud és una rêmora per definir amb precisió la singularitat del sistema instaurat a Barcelona i les seves derivacions posteriors» (p. 8), caracteritzada pel fet que «a Barcelona la CNT mantingué pràcticament l'hegemonia en tot el període, malgrat que la intervenció estatitzadora dels espectacles públics i la implantació territorial del sindicat ugetista afeblissin la seva posició predominant en el sector» (p. 9). Precisament, *La CNT i la política teatral a Catalunya (1938-1938)* és el títol del llibre publicat el 1984 per Francesc Burguet i Ardiaca que, en paraules –al meu parer exactes– de Foguet, «parteix de la defensa apriorística del sindicat anarquista en una anàlisi destinada a demostrar una tesi ideològica» (p. 10). No és el cas, en canvi, de *La Generalitat republicana i el teatre (1931-1939)*, de Jordi Coca, Enric Gallén i Anna Vázquez, una «primera aproximació» editada el 1982 que, al seu criteri, «continua essent vàlida» (p. 10), encara que es limita a ordenar cronològicament els principals decrets i ordres relatius al teatre i apunta «valuoses intuïcions i hipòtesis de treball», algunes de les quals Foguet ara aprofundeix.

A partir d'aquests antecedents, Foguet manifesta amb tota claredat que «la nostra recerca se centra de manera prioritària en l'activitat de l'escena professional de la ciutat de Barcelona durant els anys 1936-1939» (p. 11) o, dit d'una altra manera, «ens proposem d'analitzar, des d'una òptica històrica, el sistema teatral que s'establí a la ciutat de Barcelona en la conjuntura del període bèl·lic i revolucionari de 1936 a 1939» (p. 13). I, per a més concreció, afirma que «ens centrem en la nòmina d'estrenes –en els teatres de Barcelona– de la dramaturgia catalana, atès que hem abordat l'estudi de l'espanyola i l'estrangera en altres papers ja publicats» (p. 14).

Estructurat el llibre en quatre parts, en la primera («L'actuació sindical de la CNT i la UGT en el sector dels espectacles públics») l'autor estudia «L'hegemonia cenetista» i «L'oposició ugetista». Després de la incautació dels teatres el 19 de juliol de 1936, la CNT-FAI, hegemònica en el sector, «implantà un sistema de socialització dels espectacles públics que aspirava a dignificar-los socialment i artísticament» (p. 393), un intent que, entre contradiccions i insuficiències de tota mena (gestió socialitzada «revolucionària» *versus* repertoris tradicionals i «burgesos», per exemple), no arribà a bon port escènic. Així, la intervenció «oficial» semblava absolutament necessària i el 19 de gener de 1938 el conseller d'Economia, Joan Comorera, decretà la «intervenció tècnica i administrativa de totes les empreses d'espectacles públics» (p. 396), amb l'apertura d'un nou període en el qual «les forces antisocialitzadores, encapçalades per la UGT i el PSUC» –escriu amb reticent perjudici Foguet, qui parla a més a més d'una «persistent campanya en contra orđida pel sector filocomunista» (p. 396)– tingueren un major protagonisme en l'intent de dignificar i renovar en profunditat els repertoris i d'impulsar «una dramaturgia de signe polític que contribuís a l'esforç bèl·lic» (p. 398).

En la segona («La política teatral de la Generalitat de Catalunya») analitza «L'actuació de la Conselleria de Cultura», el repertori d'estrenes de «El Teatre Català de la Comèdia» (l'actual Poliorama) i, finalment, «Els premis de teatre oficials», singularment el premi «Ignasi Iglésias», guanyat el 1936 per Xavier Benguerel amb *El casament de la Xela* i que el 1937 es declarà desert. Les aspiracions intervencionistes de la Generalitat es concretaren, a través de la Comissaria d'Espectacles de Catalunya, en la incorporació del Teatre Poliorama, «batejat amb el nom de Teatre Català de la Comèdia» (p. 399). Així, si eren onze els teatres barcelonins que funcionaren durant la primera temporada i quatre es destinaren a la programació catalana, el 1938 només aquest Teatre Català de la Comèdia –companyia dirigida per Enric Borràs i Pius Daví– oferí un repertori d'obres en llengua catalana, entre les quals cal destacar *La fam*, de Joan Oliver, «un dels textos més sòlids del període bel·licorevolucionari» (p. 400).

En la tercera («Les propostes teòriques de renovació teatral») comenta «L'orientació anarcosindicalista» i analitza textos teòrics escrits en llengua castellana per militants àcrates com ara Higinio Noja Ruiz, Mateo Santos (*Un ensayo de teatro experimental*, 1937) i Enrique López Alarcón,

sense oblidar experiències renovadores com la de Rodolfo González Pacheco i el Teatro del Pueblo, amb l'estrena de *¡Venciste, Monátkof!*, d'Isaac Steinberg. I, des de l'altra banda, l'autor estudia també «L'orientació frontpopulista» i comenta textos, entre d'altres, de Manuel Valdeperes, Domènec Guansé i Ramon Vinyes. Un tema clau, en canvi, hauria d'intentar aprofundir-se en el futur amb més rigor: em refereixo no tant al *què* (repertori) com al *com*, és a dir, a la manera habitualment «conservadora», «burguesa» i «tradicional» en la qual es posava en escena tot el repertori dramàtic, fins i tot el suposadament «revolucionari». Perquè, segons em sembla, la coherència escènica, l'intent de «superar l'escissió entre el discurs teòric i la praxi escènica» (p. 404) no era només un problema de repertori sinó un problema de formació escènica i de mera competència professional d'uns actors i actrius «d'ofici», caracteritzats majoritàriament pel seu conservadorisme teatral i absolutament necessitats, per tant, «d'una renovació en profunditat de les tècniques de representació» (p. 406).

I, finalment, en la quarta («La recepció de les estrenes de la dramaturgia catalana»), distingeix entre dos períodes: en el primer («Una aposta pels nous valors») analitza estrenes al Teatre Català de la Comèdia per part de la companyia d'Enric Borràs d'obres de Joan Oliver, Maria Lluïsa Algarra o Xavier Regàs; o per part de la companyia Maria Vila-Pius Daví al Romea d'obres de Josep Gimeno-Navarro o Rosa Maria Arquimbau. I en el segon període, caracteritzat per «Un intent d'oficiliazació», comenta les estrenes al Teatre Català de la Comèdia d'obres de Xavier Benguerel (*El casament de la Xela*), Joan Oliver (*La fam*) o Ramon Vinyes (*Fum sobre el teulat*), tres estrenes que revelen, al seu criteri, «les limitacions amb què topava la renovació de la dramaturgia catalana» (p. 406).

Unes conclusions succintes i brillants i una completa enumeració de les fonts documentals (inèdites o publicades) i de la bibliografia utilitzada durant el seu excel·lent estudi completen l'estructura d'un llibre, repeteixo, absolutament imprescindible per a qualsevol persona interessada en el tema.

Si, a propòsit d'*Escriptors catalans i compromís antifeixista (1936-1939)*, publicat el 1994 —el mateix any que l'autor confessa haver decidit el tema de la seva tesi doctoral, fonament d'aquest esplèndid llibre—, Foguet afirma que «les investigacions de [Maria] Campillo constitueixen una carta de navegació imprescindible per *comprendre* les coordenades culturals del període des d'una perspectiva inequívocament catalana» (p. 8), haurem d'afirmar per la nostra banda que aquest llibre de Francesc Foguet i Boreu constitueix la carta de navegació imprescindible per *comprendre* les coordenades polítiques, ríndicals, literàries i escèniques de la Barcelona en guerra des d'una perspectiva inequívocament rigorosa i documentada.

No hi ha cap dubte que, si el 2008 es commemora la capitalitat republicana de Barcelona amb una exposició sobre el teatre de la ciutat durat el període 1936-1939, Francesc Foguet i Boreu n'és el comissari idoni.